ВЕЛИКИЙ КОМУНІСТИЧНИЙ ПРОЦЕС У ЛЬВОВІ.

СТЕНОГРАФІЧНІ ЗВІТИ З РОЗПРАВИ.

(Докінчене.)

ЗІЗНАНЯ ОБВ. ХАЇМА ХІЛЯ.

Обвинувачений Хаїм Хіль до вини не признаєть ся, до партії не належав. Якийсь чоловік питав його, чи може лишити у нього пакунок, аж хтось зголосить ся по нього. Обвинувачений згодив ся. Жадних гроший за се не дістав, що було в пачці, не знав.

ЗІЗНАНЯ ОБВ. А. ШВАРЦМАНА.

Заперечує неначеби належав до партії. До вини не почуваєть ся. Зловлено його з комуністичною бібулою, але не знав, що містить ся у пачці. Коли був у Львові і шукав за працею, один незнакомий поручив йому привезти пакунок з Турки. Дав йому адресу Хіля до котрого зголосив ся і відобрав пачку.

ДОПОВ. ЗІЗНАНЯ ОБВИНУВАЧЕНИХ.

Прок. (до обв. Ґроссерової): На початку своїх зізнань Ви сказали, що комуністична партія не є заговірною і тільки тому укриваєть ся зі своєю діяльністю, що поліційні орґани не позволяють працювати. Чи Вам відомо, що партія є обовязана вести нелеґальну роботу? Чи Ви не знаєте, що там, де є леґальна партія, веде вона також нелеґальну діяльність?

Обв.: Так не є.

Прокур.: Чи Ви знаєте, що III. Інтернаціонал, ставляє всім партіям в Европі і Америці свої умови, що комуністи повинні творити в ній нелеґальні орґанізації?

Обв.: Власне під сим оглядом йде спір, яка повинна бути форма, леґальна, чи нелеґальна. В засаді одначе III. Інтернаціонал дійшов до висновку, що власне в сих краях, де є партія нелеґальна, наша праця повинна йти в тому напрямку, щоби партія засягнула найширші маси і стала леґальною.

Прок.: Чи допомога з партії доходила до вязнів до кождого з окрема, чи йшла вона на руки одного чоловіка?

Обв.: Партія давала допомогу тільки деяким членам, прочим давав комітет допомоги вязням.

Прок.: Чому не всі вязні діставали допомогу?

Обв.: Всі діставали. То може ствердити вязнична сторожа. Допомогу розносила також поліційна сторожа.

Прок.: В Варшаві при певних доходженях знайдено партійні рахунки, в котрих всі обвинувачені були вимінені, що діставали місячні допомоги по 10 тисяч.

Обв.: Ми не діставали ніяких гроший. Натомісць можливе, що родини вязнів діставали ті допомоги.

Прок.: А як плачена правна допомога?

Обв.: Того я не знаю.

ДАЛЬШІ ПИТАНЯ ПРОКУРАТОРА.

Прок. (до Круліковського): Чи на другій конференції К.П.С.Г. Ви мали реферат і оголосили резолюцію, котра є видрукована?

Обв.: На се не відповідаю.

Прок.: Скажу Вам, чому я про се питаю. В тій резолюції були Ви противником парляментаризму, сьогодні мабуть є инакше. Хочу Вас спитати, чи то Ваші резолюції, щоби зробити відповідні внесеня?

Обв.: Я сказав, що на се не відповідаю.

Прок.: Чи Ви не знаєте, що між військом поширювано брошури п. з. "Леґіоністи". Чи се партійне видане?

Обв.: Не знаю.

Прок. (до обв. Ціховського): Чи знаєте якогонебудь п. Радвана з Кельц?

Обв. Ціховський: Один мілярдер того самого назвища, котрий свого часу крутив ся коло Двинська.

Прок.: То має бути навіть знакомий Вашої родини. Родина Радванів походить з повіту, де мешкають Ваші родичі. Чи Ви стикали ся з тим Радваном в своїй урядовій праці на большевицькім терені?

Обв.: Власне з тим Радваном я стрічав ся.

Прок.: Бо тут пише до мене якась пані Радванова і видає про Вас дуже похвальне свідоцтво. Чи Ви знаєте п. Квятковського Осипа, який мешкав в Корцу і належав до команди польської військової орґанізації?

Обв.: Колиби мені подано факти, що до діяльности того п. Квятковського — то можеби я собі його пригадав.

Прок.: Йде тут о квестію доказів. Коли Ви зробили комусь добре, то так само можуть знайти ся люди, котрі Вас можуть назвати неприхильним.

Обв.: Я взагалі зі свідків покликаних до розправи, знаю заледве двох або трох.

Прокуратор до обвин. Лянгера.

Прок.: Ви були такі добрі і представили нам, що "Świt" — то була собі ґазета зовсім невинна, непристрастна і не заінтересована в комуністичному стисло партійному русі.

Обв.: Я взагалі не освітлював "Świt-у" зі становища пристрасти чи невинности. Я сказав тільки, що "Świt" не був орґаном партії.

Прок.: Але акт обвинуваченя не приписує вини партії, тільки особам і ми за се не скидаємо вини на партію. Ви могли до партії належати і не бути винним, — і між Вами є такі, котрі належать до партії і признали ся до того. З сего становища виходячи, я вважаю, що Ви редаґуючи "Świt", котрий мав комуністичну закраску, редаґували його в той спосіб, що як редактор мусіли би Ви відповідати перед судом.

Обв.: Пан прокуратор не бере справи стисло. Є велика ріжниця, чи "Świt" був дійсно партійним орґаном-і чи я був зобовязаний партією редаґувати його, чи я також евентуально в своїх статях висловлював свої особисті погляди. Знаю, що те, що я писав, писав я в комуністичному дусі. Коли якась партія видає свій орґан за границею, то вона хоче сказати все те, чого не вільно писати тут в краю. Фактом є, що "Świt" був посвячений робітничій справі взагалі, а не справам стисло партійним і що партія не звертала ся до "Świt-у", щоби він став її орґаном.

Прок.: Хочу Вас про щось запитати. Маю тут "Świt" з дня 23. липня 1921 р. в котрому поміщено статю: "По програній — білий терор". Хотів би я знати, хто се писав. Є се обіжник Ц. К. К. П. Р. П.

Обв.: Автором тої статі я не є — редакція орержала її до поміщеня.

Прок.: Отже могло бути так: Ви могли написати статю і вислати до затвердженя К. П. Р. П.?

Обв.: Думаю, що партія могла мати достаточне число робітників пера, котрі се самі могли зробити і не потребувала сего писати і просити о апробату.

Прок.: Отже виходить кінець кінцем з того всього таке, що в "Świt-і" Ви нічого не писали.

Обв.: Я писав під назвиском "Длускі".

Прок. (до обвинув. Урсакі): Ви сказали, що "Spraw-и Robotniez-ої" появило ся чисел..

Обв. Урсакі: 16.

Прок.: Кілько було сконфіскованих?

Обв.: 5 чисел.

Прок. (до обв. Попеля): Кілько чисел "Робітничої Ґазети" появило ся? Вона виходила в Перемишлі?

Обв. Попель: 9. Сконфіскованих було 7.

Обор. Д-р Ґрек до обв. Лянгера.

Обор. Д-р Ґрек: Чи Ви собі пригадуєте, що яканебудь мериторична ухвала була піддана під голосоване на конференції?

Обв. Лянґер: Ні. А се з тої простої причини, що прийшла поліція. Резолюції наступають по рефератах, котрі не відбули ся.

Обор.: Чи при формальному голосованю був Мешарос і чи брав участь в нім?

Обв.: Того не запримітив я.

Обор.: То я зверну се питане до п. Юнґа, бо він там творив опозицію на конференції.

Обв. Юнґ: Мешарос не брав цілком участи в голосованю.

Предс.: А хто брав участь в дискусії?

Обв.: Не пригадую собі. Заки я опустив салю, завважали мя, що поліція вже щось підозрівала, і тоді оголошено, щоби всі нечлени опустили салю. Ті, котрі не опустили салі, були арештовані. Відразу не можна було ствердити, скілько відійшло, а скілько остало.

Предс.: Але був прецінь денний порядок, отже вже почато мериторичну сторону справи і ваше внесене про точку історії Сх. Галичини перепало? Коли всіх нечленів візвано до опущеня салі, то треба сподівати ся, що на конференції остали самі члени. Ви сказали, що Мешарос не забирав голосу. Може забирав голос тоді, коли ви не були на салі? Не знаєте?

Обор. Д-р Дурач (до обв. Вантуха): З записок виходить, що секретарем на конференції була Ґіжовська. Кажете, що Ви не секретарювали. Скажіть же, були Ви секретарем, чи ні?

Обв.: Я стояв при дверах і пропоновано мене на секретара. Тому, що я пильнував входу, не міг я секретарювати і на моє місце прийшов хтось инший, так що тут в дійсности нема суперечности.

Внесене оборонця Д-ра Ляндава (в справі Ціховського).

Високий Трибунале! Обвинуваченого Ціховского в часі його переслуханя розпитував пан предсідатель ледви пів години. Ледви пів години займили питаня до того, що робив Ціховський на території Польщі. Бо не було про що питати. Обвинувачений був тут у Львові, приїхав на конґрес. То є усе, за що пан Ціховский, беручи справу формально, має відповідати. Решту його переслуханя займили оповіданя, що він робив в часі свойого перебуваня в радянських републиках. Так само акт обвинуваченя, на 10 сторін, котрі присвячує обвинуваченому Ціховському, ледви на трох сторінках говорить про се, що п. Ціховський тут робив. Цілий акт обвинуваченя займаєть ся тим, що п. Ціховський робив, зглядно міг робити в радянських републиках. Се мене не дивує, бо розумію, що так мусить бути. Обвинуваченє за державну зраду є обвинуваченєм sui generis. —

Тут ходить о пропаґанду певної ідеї.

І з тої ідеї не можна вибирати якусь частину, але треба взяти під увагу ціле житє. Спеціяльно належить звернути під тим оглядом увагу на п. Ціховського. Пан Ціховський є тут одиноким серед обвинувачених, котрий мав змогу здійснювати ту ідею. Є се одинокий чоловік, котрий був при тім варстаті праці. Тому зовсім зрозумілим є, що не тільки між широкою публикою, але також між панами судіями повстає питанє, як виглядало здійсненє там, де п. Ціховський урядував. Длятого тілько питань ставили панове судії. Також слідство під тим оглядом клало головний натиск на діяльність п. Ціховського у радянських републиках. Не тільки, що свідків переслухувано по два і три рази, але пан Гут уважав своїм обовязком особисто поїхати до Вільна, щоби там щось знайти. Се свідчить в кождому разі, що велику вагу прикладувано до справи Ціховського. Процедура висвітленя тої справи була одначе недокладна. Ланцюх свідків тягнув ся у слідстві тільки з одної сторони. Між усіми свідками найдено кілька поважних осіб, але ті нічого не зізнали; бачимо дальше тільки таких свідків, котрі богато зізнають, але кажуть: "Я чув про се, оповідали, говорили". Потім є ще трох свідків, котрі зізнали конкретні факти, але се люди не дуже віродостойні, якийсь підрядний аґент з дефензиви, якийсь жандарм, а кромі того зізнає неприхильно Мойше Медведів в Вільна. Наслідком таких інформацій, довкола сього чоловіка витворила ся

атмосфера непевности, окружено його атмосферою ненависти.

Позволю собі сказати, що і акт обвинуваченя є виразником сеї опінії, говорячи, що обвинувачений Ціховський розстрілював людий. Одним словом, зроблено його виродом. Пан судія Гут не був ласкав дійти до правди. Не сумніваю ся, що коли би п. Ціховський був представив прокураторови прихильні обставини, до висвітленя сеї цілої справи, пан прокуратор був би дійшов до того жерела правди. І тому не можна оборонї брати за зле, що я аж нині виступаю з тим внесенєм. Взагалі покликую свідків на факти, що обвинувачений Ціховський ніколи не був членом чрезвичайки, що не був членом ніякого революційного трибуналу і що взагалі нічого спільного не мав ні з арештованями, ні з засудами смерти, т зн. що мав инше поле діяльности і що не мав нічого спільного з розброєнєм V-ої сибірської дивізії, а позитивно, що у своїй діяльности пан Ціховський так в Петрограді, як і в Мінську віддавав великі услуги польським установам для несеня помочі утікачам.

(Ооборона ставить внесенє на покликанє свідків: бар. Йосифа Данґля, Станислава Коссака, ґрафа Михайла Лубенського, Льва Круліковского, Станислава Бжостовського, прокуратора Пецовського, усіх з Варшави, Вільна і околиці).

Прок.: (противить ся частинно внесеням оборонця, частинно годить ся на них. Від себе пропонує покликати до розправи свідків Квятковського і Домбровського, бувших офіцирів польської орґанізації на чужих територіях, для провіреня діяльности Ціховського, коли він мав власть у своїх руках).

ЗІЗНАНЯ СВІДКІВ

(В скороченю.)

Одинайцятий день розправи закінчив ся переслуханєм двох свідків, мами й доньки

Варвари й Катерини Вженк

з Брухович, в домі котрих мешкав обв. Куявіньскі. Питанє предсідателя обертають ся в тому напрямі, як часто обвинувачений виїздив з дому і як часто перебувала у Куявіньских обв. Ґроссерова. Свідки зізнають, що під тим зглядом нічого важного не помітили, бо Ґроссерова приїздила до своєї донечки, яка була на феріях у Куявіньских. Із зізнань 13-літної Катерини Вженк підчас слідства поставив акт обвинуваченя обв. Ґроссеровій, що Куявіньскі мусів бути комуністичним діячем, коли його жінка кликала Д-р Ґроссерову аж поіменно "Ольга". — Обв. Ґроссерова питає малолітного свідка, чи дійсно пригадує собі, щоби Куявіньска її так кликала, чи не причуло ся часом маленькій і чи може замість слова "Ольга" не говорила Куявіньска "Полька". — Свідок на се не може дати ясної відповіди, а обв. Ґроссерова вияснює, що Куявіньска по свойому звичаю як московка кликала її "Ти Полька" а й на відворіть обвинувачене кликала її "хазяйка".

Свід. Софія Мишковска,

властителька молочарні "Софія" при вул. Льва Сапіги у Львові, покликана на обставину, кого з обвинувачених бачила у своїй молочарні в часі нарад, згл. так званих комуністичних бюр, стверджує, що в слідстві здавало ся їй тільки, що деякі з обвинувачених до неї приходили і що потвердити їх присутности тепер рішучо не може. Впрочім свідок почуває себе нездоровою і заявляє: "Я така хора, що не знаю, що говорю". Предсідатель рішив супроти сего переслухати свідка на другий тиждень.

Свід. Стефанія Устшицка,

вдова по лікарю, у котрої мешкав обв. Мешарос стверджує, що просила його, щоби як студент політехніки оголосив на техніці, що в неї є вільна кімната до винайму. Так і зробив обвинувачений, а на се зголосив ся обв. Ціховський і наняв мешканє в Устшицкої для себе. Свідок простує деякі свої зізнаня в слідстві в цьому напрямі, що не чула, щоби обв. Ціховський з обв. Ґроссеровою, Лянґером і др. вели які наради, а вже рішучо заперечує, щоби в тих нарадах брав участь Мешарос мимо наглядного представленя предсідателя, що говорила инакше. Свідок заявляє накінець, що в часі її неприсутности якісь незнані осібняки з поліції отворили витрихом двері, перевели ревізію в її мешканю і забрали валізу.

Свід. Матильда Прухнік,

тимчасова кельнерка в часі страйку кельнерів у каварні "Республика" у Львові виділа, як обв. Яворський грав у карти в каварні, як вигравав і програвав і як в сій грі приглядав ся обв. Хомин та при сьому "кібіцував". Чула, як Яворського називано "Пащуком" а Хомина "Миколою" і що говорили між собою деколи по німецьки. Обв. Яворський закидує брехню в очі свідкови і через се свідок плаче. — Обв. Хомин вияснює, що ніколи не називав ся Микола, а віддав тільки найдену леґітимацію якогось гостя, котрий називав ся Микола, портієрови гостинниці. Оце імя й заглянула свідок і причепила його до обвинуваченого. На питанє обор. Д-ра Ляндава свідок заявляє, що покинула службу в "Республиці" а була кельнеркою в "Ромі", що про арештованє "юрівців" довідала ся щойно від слідчого аґента і що мимо горячки, як недужа заходила до "Републики" напити ся чаю, хоч з обв. Яворським не мала ніяких зносин, бо у нього була своя дівчина.

Прокуратор по переслуханю сего свідка питає несподівано обв. Ґіжовську, чи не писала вона часом до кого на Чехословаччині, а коли одержав відмовну відповідь, витягає один лист, який — як каже— найдено в мешканю при вул. Цловій ч. 10, подертий на дрібні куски, а в якому є бесіда про обв. Яворського, що він розбиває ся по каварнях, розконспіровує комуністів і шкодить їм. Обв. Ґіжовська здвигає на се раменами, а прокуратор обіцяє, що свід. комісар Івахів дасть про сей лист всякі подробиці.

Предсідатель стверджує, що свід. Дмитро Кренжаловський редактор гумористичного журналу "Будяк" на розправу не явив ся і що він остаточно нічого не може сказати понад те, що обв. Яворський був богатий і що грав в карти. Супроти сего оборона згодила ся на відчитанє зізнань свідка Кренжаловського.

Свід. Єлисавета Фелїксїк,

робітниця друкарська з друкарні "Уділової" зізнає, що раз приходив до сеї друкарні обв. Ленчицкі за якоюсь орудкою і при тій нагоді намовляв її вступити до робітничої орґанізації.

Свді. Анастазія Скиба,

сторожиха школи ім. Грінченка, де відбувала ся конференція, налякана, перестрашена жінка, що просиділа 14 днів в арешті з "юрівцями" признає, що винаймила льокаль на конференцію, за посередництвом обв. Чури і що не приняла до себе того обвинуваченого, як він втікав перед поліцією до її мешканя.

Свід. Франц Швайцер,

кельнер з каварні "Де ля Пе" пізнає цілий ряд обвинувачених, що мали там сходити ся, а між иншими також Куявіньского, Корбутяка, Мешароса та Коцківну, чому заперечують обвинувачені.

Свід. Франц Юркевіч,

власник цукорні при вул. Сикстуській у Львові заявляє, що до його гостинниці заходила обв. Ґроссерова і що з другими радила ся. На питанє предсідателя відповідає, що в слідстві назвав обвинувачену "Ольга Левіцка" тому, що про се довідав ся з часописий після арештованя обвинувачених.

Свід. Юзеф Вуйціцкі,

шурин Юркевіча був кельнером в тій же цукорні. Пізнає зразу обв. Ціховського, Сеника, Хомина, Круліковського, Малиновського,

(Продовжене на 5-ій стороні.)

ШЛЯХОМ САМООСВІДОМЛЕНЯ ДО КРАЩОГО ЗАВТРА.

Вегревіл, Алта.

Ще недавно блукав робітник на бездорожу, шукаючи виходу на правдивий шлях. Тяжко йому було найти його, а коли не находив, топив своє горе в самогонці. А що було з ним дальше — ліпше і не згадувати. Але помало наступила зміна в житю робітника, по одному, або малими гуртками виходили передові робітники на правдивий шлях клясової боротьби і вказували його иншим. І велика свідома робітнича громада стоїть тепер на правильнім твердім шляху, з новим розумінем кращого житя. Ми вже не ті, чим були ще так не давно, майже вчера. Якаж се сила зробила нас, недавних блукачів, свідомими людьми? Се питанє, над яким може не многі з нас застановляють ся, але яке кождий повинен знати. Причин є кілька. Роботодавці-властителі почали страшно нас визискувати і гнобити; економічні недостатки гнітили нас до самої землі; російська революція зірвала полуду з наших очий; а четверта найважнійша причина се — наша робітнича література, яка раз в раз мов добнею била в наш лоб, щоби розворушити наш мозок. Наша робітнича література вивела нас на широкий шлях розуміня пролетарської клясової боротьби, вона розяснила нам всі до сего часу темні сторони і дальше вказує нам шлях до кращої будуччини.

Для нас робітників і фармерів такою ґазетою в Канаді є "Укр. Роб. Вісти". Доки українські робітники не мали своєї ґазети, вони ні про кого і ні про що не знали, а коли збудували свою пресу, про них заговорили робітники в инших краях, заговорили і на Україні. Бо наша ґазета є тим дзвоном, що він задзвонить в одній части світа, а його голос чути в другій. І той дзвін розбудив українське робітництво в Канаді та поніс гомін про його рух по цілім світі.

Завдяки своїй літературі і ґазеті, українські робітники в Канаді стоять нині гордо і твердо та з вірою в кращу будуччину дивлять ся як гадиною звивають ся всякі їх вороги, як вони в безсильній злобі пускають їдовиту слину і корчать ся в муках злости, бо та їх їдь не їдьки не шкодить робітникови, але додає ще відваги і охоти до праці. Справді, як то добре дивитись, як якийсь екс-кандидат на петлюрівського міністра ґвалтує, кричить, скавулить, бреше і в своїй заїлости сам себе тою брехнею побиває. Хай же знає чорносотенна дурненька стара дітвора, що вона для нас, свідомих робітників і фармерів, смердить вже трупом. Вона вне перед своїм послідним іздиханієм, бо з робітничих та фармерських кишенів не посиплеть ся вже більше її зелена манна. О, ні! Скорше вже чорній сотні в очах позеленіє. Ось єгомосць Крат сам відспівав собі "упокой" і разом свому кручковатому "приятелеви". Тим самим шляхом підуть і инші.

Українські робітники і фармері крок за кроком, але твердим поступом йдуть вперед. А на чолі їх йде їх преса, їх література. Одну за другою з трудом здобувають, вони нові позиції, а здобувши, не уступлять вже з неї. З молотом свідомости в руках розбивають вони скалу темноти, отворяють двері свідомости для своїх менших братів. Коли наша ґазета "Укр. Роб. Вісти" потребує помочи, то робітники і фармері спішать її на поміч. І дальше будемо спішити. Чи так, товариші? Ми не випустимо з рук сего свого сильного молота, але додамо йому ще більше сили, щоби він здорово молотив по головах чорне гадє. А ей богу, він славно молотить! Чи не чуєте, товариші, як те чорносотенне гадє шипить від болю? А головно добре молотить, бо бє в болюче місце. Здаєть ся, що не директно, навіть не дивить ся наш молот в ту сторону де гадюка лежить, аж тоді побачиш що поцілив, як вона зашипить.

Отакий то сильний наш молот — "Укр. Роб. Вісти". Додаймо-ж йому, товариші робітники і фармері, ще більше сили. Бо силу друкованого в "Укр. Роб. Вістях" слова признають наші товариші і ворги в Европі. Тов. Ірчан признає силу нашого солідарного фронту. Бо коли заглянеш в нашу ґазету, то рад не рад, а мусиш признати, що в ній наша сила. Бо на сторінках "Укр. Роб. Вістий" найдеш кореспонденції з ріжних місцевостий Европи, з Радянських Републик, з що вже з Канади... Хіба є хоч один уголок десь в Канаді, з якого-б не було дописі в "Укр. Роб. Вістях"? Тут не треба хвальби, тут сам факт говорить за себе. "Укр. Роб. Вісти" є масовою ґазетою, на їх сторінках говорять між собою тисячі робітників і фармерів, говорять, бо "Укр. Роб. Вісти" служать їх інтересам. Додаймо, товариші, до сих своїх слів більше діла, діла і ще діла, щоби вони оправдали наші слова. Забезпечім свою ґазету матеріяльно, злучім довкола неї всіх робітників і бідних фармерів, приєднаймо для неї ще більше передплатників, створім довкола своєї ґазети сильний один фронт, покажім кдтому вероюви, що ми дійсно прямуємо шляхом свідомости до кращого завтра.

Вегревілець.

Товариші! Відновляйте передплату на "Українські Робітничі Вісти".

Не забувайте також про пресовий фонд одинокої української робітничої ґазети в Канаді!